

УДК: 330.3421:316.4; DOI: 10.31388/2519-884X-2019-40-23-28

Гудзинський О. Д.,
доктор економічних наук, професор

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВ: МЕТОДОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ

Анотація. Стаття спрямована на дослідження теоретико-методологічних підходів до формування і розвитку потенціалу соціальної відповідальності менеджменту підприємств як соціально-економічних систем. Розкриті особливості формування потенціалу соціальної відповідальності за типами розвитку і поведінки підприємств. Обґрунтовані: блоки потенціалу соціальної відповідальності, які в своїй системній цілісності спрямовані на забезпечення синергетичного ефекту; критерії оцінки рівня сформованості та розвитку потенціалу соціальної відповідальності менеджменту соціально-економічних систем.

Ключові слова: система, потенціал системи, соціальна відповідальність, стратегічні пріоритети, результативність, результативні системи.

JEL code classification: M12, M14

Hudzynskyi O. D.,
Doctor of Economic Sciences, Professor

SOCIAL RESPONSIBILITY FOR ENTERPRISE MANAGEMENT: FORMATION METHODOLOGY

Abstract. The current state of socio-economic development of organizational formations is characterized by: incomplete use of existing potential opportunities; unbalanced solution of the problem of ecological, social, intellectual, economic direction in their organic unity and in systemic integrity; insufficiently high level of social responsibility; insufficiently developed system of effective management with a high level of value orientations, etc. In addition, new tasks are set of value-oriented, environmental, social, innovative, cultural, economic and other directions, which require a new approach to the formation of effective management systems of socio-economic structures with a high level of social responsibility. The article is devoted to research of theoretical and methodological approaches to formation and development of the social responsibility of enterprise management as socio-economic systems. The peculiarities of forming of social responsibility potential for types of business development and behaviour are disclosed.

Reasonable: In a systematized variant the main building blocks of social responsibility, which in their systemic integrity are aimed at providing a synergistic effect; Criteria for assessing the level of formation and development of the potential of social responsibility of enterprise management as socio-economic systems.

In the context of our systematic approach to the allocation of elements of the methodology for assessing the potential of social responsibility, the emphasis was made on allocation of the main system-targeted orientation of the element Providing synergy effect – the development of population-oriented views as subjects of power and business structures, and the social community of regional, national and settlement directions. This is a fundamental basis for ensuring the synergetic effect of management of socio-economic systems from the formed potential of social responsibility.

Keywords: system, system potential, social responsibility, strategic priorities, efficiency, effective systems.

Постановка проблеми. Сучасний стан соціально-економічного розвитку організаційних формувань характеризується: неповним використанням сформованих потенційних можливостей; розбалансованістю розв'язання проблеми екологічного, соціального, інтелектуального, економічного спрямування в їх органічній єдності і в системній цілісності; недостатньо високим рівнем соціальної відповідальності; недо-

статньо розвинутою системою результативного менеджменту з високим рівнем ціннісних орієнтацій та ін. Окрім цього ставляться нові задачі ціннісно-орієнтаційного, екологічного, соціального, інноваційного, культурного, економічного та іншого спрямування, які потребують нового підходу до формування результативних систем управління соціально-економічних

структур з високим рівнем соціальної відповідальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем формування потенціалу менеджменту соціально-економічних систем з високим рівнем соціальної відповідальності присвятили такі науковці як: О.А. Грішнова, О.Д. Гудзинський, О.П. Гоголя, А.М. Колот, Т.І. Лункіна, Ф. Котлер, І.Г. Савченко, С.М. Судомир, М.А. Саприкіна. В їхніх наукових працях в основному розкриваються концептуальні підходи та механізми щодо: формування соціальної відповідальності суб'єктів економічної діяльності, становлення і розвиток корпоративної соціальної відповідальності; розкриття особливостей соціальної відповідальності в бізнесових структурах малого, середнього і великого бізнесу; правового супроводження соціальної відповідальності як системної цілісності та основної вимоги цивілізованого підходу до оцінки діяльності соціально-економічних систем; моделей соціальної відповідальності та ін. Мало наукових досліджень системного підходу до формування потенціалу відповідальності як цілісності та потенціалу менеджменту соціально-економічних систем з соціальною відповідальністю.

Таким чином, є проблема теоретико-методологічного спрямування, яка потребує поглибленого дослідження в аспекті формування результативної системи управління діяльністю соціально-економічних структур з розвинутою системою соціальної відповідальності.

Формування цілей статті. Метою дослідження є обґрунтування наукового підходу до формування результативного управління потенціалом соціальної відповідальності підприємств як соціально-економічних систем.

Виклад основного матеріалу. Соціальна відповідальність – це складна системна цілісність, яка охоплює комплекс організаційно-взаємодіючих параметрів за напрямками діяльності підприємницьких структур: соціального, інноваційного, організаційного, виробничого, функціонально-забезпечуючого, наукового освітянського, комунікаційного, бізнесового та іншого спрямування. Різні типи розвитку і по-

ведінки підприємницьких структур, які визначають якісну структуру потенціалу соціальної відповідальності, інтелектуальний потенціал менеджменту, а саме: цінніно-орієнтаційний, стратегічний, антикризовий, інноваційний, комунікаційний, саморегулюючий децентралізованого спрямування, системно-корпоративний та інші. Вони мають свою специфіку, яка повинна враховуватися при обґрунтуванні концепцій, основних системоутворюючих вимог, залежно від цільової спрямованості компонентів психологічного, ціннісно-культурного, етичного, екологічного, владно-власницького, контрольно-відповідального, соціального та іншого спрямування в органічній їх єдності в цілісній системі відносин і організаційних взаємодій. В контексті такого підходу в методологічному плані виникає потреба у формуванні адекватної їм інтегровані блоки потенціалу соціальної відповідальності, які в своїй єдності потенційно спрямовані забезпечити синергетичний ефект організаційних взаємодій: бізнес організацій, суб'єктів попиту, інститутів, органів влади, громадських організацій, населення регіональних середовищ, суб'єктів функціонально-забезпечуючих підсистем, конкурентне середовище та ін. (рис. 1).

Запропонований нами науковий підхід є базовою основою методології формування потенціалу соціальної відповідальності, основні аспекти якої представлені на рис. 1 та критерії методології оцінки підприємницьких структур, які охоплюють в системі такі аспекти як:

- рівень розвитку соціального потенціалу в системі соціальної відповідальності;
- рівень розвитку організаційного потенціалу у системі соціальної відповідальності;
- рівень розвитку ціннісно-культурного потенціалу в системі соціальної відповідальності;
- рівень розвитку комунікаційного потенціалу в системі соціальної відповідальності;
- рівень розвитку регулятивного потенціалу в системі соціальної відповідальності;
- рівень розвитку саморегулятивного потенціалу в системі соціальної відповідальності;

- рівень розвитку правового потенціалу в системі соціальної відповідальності;
- рівень розвитку владно-власницького потенціалу в системі соціальної відповідальності;
- рівень розвитку інституційного потенціалу в системі соціальної відповідальності;
- рівень розвитку самоврядного потенціалу в системі соціальної відповідальності;
- рівень розвитку потенціалу організаційних взаємодій в системі соціальної відповідальності;
- рівень розвитку системи корпоративного потенціалу в системі соціальної відповідальності;
- рівень розвитку управлінського потенціалу в системі соціальної відповідальності;
- рівень розвитку потенціалу соціального клімату, самосвідомості в системі мереживого суспільства та соціальної відповідальності;
- рівень розвитку складових потенціалу за індексом щастя, як системної цілісності в системі соціальної відповідальності;

- рівень розвитку потенціалу соціально-екологічної свідомості в системі соціальної відповідальності;
- рівень розвитку потенціалу духовності, цивілізованого світогляду в системі соціальної відповідальності;
- рівень розвитку потенціалу системно-інноваційної сприйнятливості в системі соціальної відповідальності;
- рівень сформованості потенціалу системи знань в системі соціальної відповідальності;
- рівень розвитку інтелектуально-креативного потенціалу в системі соціальної відповідальності;
- рівень сформованості і розвитку системи пріоритетних, стратегічних, організаційних поглядів та ін. в системі соціальної відповідальності;
- рівень розвитку інтелектуального потенціалу в системі соціальної відповідальності.

<u>Довіри</u>	Соціальний	Психологічний	Організаційний	Ціннісно-культурний	<u>Цивілізовано-цілеспрямований</u>	
Владно-власницький	<i>Основні блоки соціальної відповідальності</i>				Юридично-правовий	
Організаційної взаємодії	<i>Основні блоки соціальної відповідальності</i>	<i>Суб'єкти функціонального забезпечення</i>			<i>Основні блоки соціальної відповідальності</i>	Системно-корпоративний
Екологічний		Працівники фірм	<i>Суб'єкти взаємодії</i>	Конкуренти		Інноваційний
Інституціональний		Органи влади		<i>Складові соціальної відповідальності</i>		Бізнес організації
Самоврядний		Громади	<i>Суб'єкти взаємодії</i>			Інститути
Управлінський		Населення регіонів		<i>Суб'єкти взаємодії</i>		Суб'єкти попиту
<u>Етичний</u>		Суб'єкти за інтересами	<i>Конкурентне середовище</i>			<u>Іміджевий</u>
	<i>Основні блоки соціальної відповідальності</i>					
	Комунікаційний	Регулятивний	Саморегулятивний	Суб'єктно-відповідальний		

Рис.1. Основні аспекти методології формування потенціалу соціальної відповідальності

Відповідно рівень потенціалу соціальної відповідальності бізнес організацій нами пропонується визначати за формулою:

$$P_{асв} = \sum_{i=1}^n K_i / 22, \tag{1}$$

- де: $P_{асв}$ – рівень потенціалу соціальної відповідальності бізнес організацій;
 - K_1 – коефіцієнт рівня розвитку соціального потенціалу в системі соціальної відповідальності;
 - K_2 – коефіцієнт рівня розвитку організаційного потенціалу у системі соціальної відповідальності;
 - K_3 – коефіцієнт рівня розвитку ціннісно-культурного потенціалу в системі соціальної відповідальності;
 - K_4 – коефіцієнт рівня розвитку комунікаційного потенціалу в системі соціальної відповідальності;
 - K_5 – коефіцієнт рівня розвитку регулятивного потенціалу в системі соціальної відповідальності;
 - K_6 – коефіцієнт рівня розвитку саморегулятивного потенціалу в системі соціальної відповідальності;
 - K_7 – коефіцієнт рівня правового потенціалу в системі соціальної відповідальності;
 - K_8 – коефіцієнт рівня розвитку владно-власницького потенціалу в системі соціальної відповідальності;
 - K_9 – коефіцієнт рівня розвитку інституційного потенціалу в системі соціальної відповідальності;
 - K_{10} – коефіцієнт рівня розвитку самоврядного потенціалу в системі соціальної відповідальності;
 - K_{11} – коефіцієнт рівня розвитку потенціалу організаційних взаємодій в системі соціальної відповідальності;
 - K_{12} – коефіцієнт рівня розвитку системи корпоративного потенціалу в системі соціальної відповідальності;
 - K_{13} – коефіцієнт рівня розвитку управлінського потенціалу в системі соціальної відповідальності;
 - K_{14} – коефіцієнт рівня розвитку потенціалу соціального клімату, самосвідомості в системі мереживого суспільства та соціальної відповідальності;
 - K_{15} – коефіцієнт рівня розвитку складових потенціалу за індексом щастя, як системної цілісності в системі соціальної відповідальності;
 - K_{16} – коефіцієнт рівня розвитку потенціалу соціально-екологічної свідомості в системі соціальної відповідальності;
 - K_{17} – коефіцієнт рівня розвитку потенціалу духовності, цивілізованого світогляду в системі соціальної відповідальності;
 - K_{18} – коефіцієнт рівня розвитку потенціалу системно-інноваційної сприйнятливості в системі соціальної відповідальності;
 - K_{19} – коефіцієнт рівня сформованості потенціалу системи знань в системі соціальної відповідальності;
 - K_{20} – коефіцієнт рівня розвитку інтелектуально-креативного потенціалу в системі соціальної відповідальності;
 - K_{21} – коефіцієнт рівня сформованості і розвитку системи пріоритетних, стратегічних, організаційних поглядів та ін. в системі соціальної відповідальності;
 - K_{22} – коефіцієнт рівня розвитку інтелектуального потенціалу в системі соціальної відповідальності.
- На основі запропонованої нами методології оцінки потенціалу менеджменту соціальної відповідальності бізнес-організацій, з врахуванням 22 позицій сформованих потенційних можливостей за критеріями оцінки, створюються передумови забезпечення синергетичної ефективності соціальної відповідальності як цілісності. В контексті такого системного підходу до виділення складових елементів забезпечення синергетичного ефекту соціальної відповідальності ми робимо акцент на головний критерій – рівень розвитку ціннісно-орієнтаційних поглядів як суб'єктів влади і бізнесових формувань, так і соціальної спільноти регіонального, національного та поселенського рівнів.
- В контексті запропонованої методології формування управління соціальною відповідальністю нами обгрунтовані також основні пріоритетні орієнтаційні погляди в системі напрямів дій табл. 1.

Таблиця 1

Пріоритет орієнтаційних поглядів в системі напрямів дій в контексті управління соціальною відповідальністю

Показники	Напрями переосмислення дій
1	2
Цінностей	Орієнтація на: гармонійний розвиток систем; рівень і якість життя людей; розвиток культурної складової системної цілісності; самоорганізацію і саморозвиток; інтелектуальний розвиток та ін.
Цільових установок	Орієнтація суб'єктів діяльності на: задоволення потреб споживачів згідно з обраними сегментами ринку відповідних стратегічних зон господарювання; виконання зобов'язань перед суб'єктами за корпоративними інтересами; сталий розвиток соціально-економічних систем
Споживчих пріоритетів	Орієнтація на: якісні характеристики споживчих товарів, наданих послуг; структурної раціональності споживчих пріоритетів
Значимості факторів забезпечення успіху в діяльності суб'єктів господарювання в системній цілісності	Орієнтація на: раціонально збалансовану факторну складову функціонального забезпечення успіху в діяльності суб'єктів господарювання як системну цілісність; поведінку мінімального фактору збудження системи через розвиток фази хаосу та бифуркацій
Свідомості, світогляду	Орієнтація на: широту і глибину кругозору в системі взаємодій явищ і процесів екологічного, соціального та економічного спрямування; розуміння сутності економічних категорій і понять як динамічно-розвиваючих елементів системно-синергетичної методології; динамічно-структурної раціональності; інтелектуальний розвиток інтелектуально-людського капіталу
Сутності значної частини економічних категорій і понять	Орієнтація на: розуміння сутнісних категорій через динамічний розвиток їх якісних семантичних параметрів системних знань про явища і процеси. Орієнтація на: функціонально-забезпечуючі підсистеми управління системним розвитком соціально-економічних формувань через сформований потенціал їх здатності з найвищою результативністю виконувати обслуговуючі функції
Змістовності владних, власнісних, владно-власнісних відносин	Орієнтація на: раціональну збалансованість владно-власнісних відносин в тріадній взаємодії «функцій, обов'язків і відповідальності» – «ресурсів, прав і влади»; правомочність в контексті права на розпорядження і користування ресурсним потенціалом та функцією; раціональну збалансованість державної власності в різних її формах з приватною; владу через право розпоряджатися ресурсами та функцією
Відносин відповідальності	Орієнтація на: раціональну збалансованість обов'язків і відповідальності з правом розпоряджатися і користуватися ресурсами функціонального призначення; ієрархічно-спрямовану відповідальність в системі діяльності організацій та менеджменту
Ключових орієнтирів в структурі потреб та інтересів	Орієнтація на: задоволення потреб соціально-духовного при достатньому науково обґрунтованому рівні матеріального забезпечення; рівень і якість життя; саморозвиток особистісних характеристик як складових інтелектуального потенціалу
Критеріїв оцінки діяльності організацій та їхніх систем менеджменту	Орієнтація на: результативність діяльності організаційних соціально-економічних систем; результативність системи менеджменту; досягнення цілей організацій та менеджменту як головного системо утворюючого критерія

Лише при такій взаємодії і можливо забезпечити єдність інтересів, системного ефекту в розвитку активізації бізнесової діяльності, сформуванню результативну систему управління потенціалом соціальної відповідальності. В створенні такої системи велика роль відводиться державним інститутам, громадським організаціям, інститутам науково-освітнього спрямування [3].

Висновки і пропозиції. Рівень результативності соціальної відповідальності менеджменту підприємств визначатиметься

обґрунтованістю та повнотою використання в системі теоретико-методологічних підходів щодо формування потенціалу соціальної відповідальності менеджменту підприємств як соціально-економічних структур з розвинутою системою ціннісно-орієнтаційних поглядів як суб'єктів влади, суб'єктів бізнесової діяльності, соціальної спільноти регіонального, національного, поселенського спрямування, включаючи і стратегічні зони господарювання суб'єктів попиту та пропозицій.

Список літератури:

1. Грішнова О. А. Соціальна відповідальність у контексті подолання системної кризи в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://dse.org.ua/archive/15/3.pdf>.
2. Гоголя О. П., Кудінова І. П. *Соціальна відповідальність бізнесу: монографія*. Ніжин: Лисенко ММ, 2011, 175 с.
3. Гудзинський О. Д., Судомир С. М. *Соціальна відповідальність бізнесової діяльності в аграрному секторі економіки. Вісник ХНАУ ім. В. В. Докучаєва. Серія «Економічні науки»*. №3. С. 149-153.
4. Гудзинський С. О. Соціальна відповідальність бізнесу: її сутність та роль в регулюванні зайнятості. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки)*. 2013. №2 (2). С. 63-72.
5. Котлер Ф. *Корпоративна соціальна відповідальність*. К.: Видавництво Олексія Капусти «Агенція стандарт», 2005, 340 с.
6. *Корпоративна соціальна відповідальність: моделі та управлінська практика: підручник / Саприкіна М. А., Ляшенко О, Саєнкус М. А., Місько Г. А., Зінченко А. Г. К.: ТОВ «Фарбований лист», 2011. 480 с.*
7. Савченко І. Г., Радченко О. В. *Ціннісний вимір соціальної відповідальності в демократичній державі: [монографія]*. Х.: ХНУРЕ, 199 с.
8. Судомир С. М. *Формування системи управління розвитком сільськогосподарських підприємств: теорія, методологія: [монографія]*. К: ЦП «Компринт», 2015. 483 с.
9. Т. І. Лункіна. *Соціальна відповідальність суб'єкта аграрного сектора економіки України: [монографія]*. 2018. Миколаїв. 632 с.
10. Porter, M., Kramer, M. (2009). *Strategy and society: the link between competitive advantage and corporate social responsibility*. Harvard Business Review.

References:

1. Hrishnova, O.A. (2011). *Sotsialna vidpovidalnist u konteksti podolannia systemnoi kryzy v Ukraini. [Social responsibility in the context of overcoming the systemic crisis in Ukraine]*. Retrieved from <https://dse.org.ua/arhcrive/15/3.pdf> [in Ukrainian].
2. Hohulia, O.P., Kudinova, I.P. (2011). *Sotsialna vidpovidalnist biznesu. [Social responsibility of business]*. Nizhyn, Lysenko M.M. [in Ukrainian].
3. Hudzynskiy, O.D., Sudomyr, S.M. (2018). *Sotsialna vidpovidalnist biznesovoi diialnosti v ahranomu sektori ekonomiky. [Social responsibility of business activities in the agrarian sector of the economy]*. Bulletin of the KNAU named after V.V. Dokuchaev. Series "Economic Sciences", 3, pp. 149-153. [in Ukrainian].
4. Hudzynskiy, S.O. (2013). *Sotsialna vidpovidalnist biznesu: yii sutnist ta rol v rehuliuванні zainiatosti. [Social responsibility of business: its essence and role in regulation of employment]*. Zbirnyk naukovykh prats Tavriiskoho derzhavnogo ahrrotekhnolohichnoho universytetu (ekonomichni nauky) – Collection of scientific works of Tauria State Agrotechnological University (economic sciences), 2(2), pp. 63-72. [in Ukrainian].
5. Kotler, P. (2004). *Korporativna sotsialna vidpovidalnist. [Corporate social responsibility]*. Kyiv: Oleksii Kapusta publishing house [in Ukrainian].
6. *Korporativna sotsialna vidpovidalnist: modell ta upravlinnska praktika: pldruchnik (2011)*. [Saprikina M. A., Lyashenko O, Saensus M. A., Misko G. A., Zlnchenko A. G.]. K.: TOV «Farbovani list», 480 p. [in Ukrainian].
7. Savchenko, I.H., Radchenko, O.V. (2008). *Tsinnisnyi vymir sotsialnoi vidpovidalnosti v demokratychnii derzhavi. [Valuable dimension of social responsibility in a democratic state]*. Kharkiv: KNURE [in Ukrainian].
8. Sudomyr, S.M. (2015). *Formuvannia systemy upravlinnia rozvytkom silskohospodarskykh pidpriemstv: teoriia, metodolohiia. [Formation of management system for development of agricultural enterprises: theory, methodology]*. Kyiv: PC "Komprynt" [in Ukrainian].
9. Lunkina, T.I.(2018) *Sotsialna vidpovidalnist sub'Ekta agrarnogo sektora ekonomiki UkraYini. Monograflya. MikolaYiv, 632 p.* [in Ukrainian].
10. Porter, M., Kramer, M. (2009). *Strategy and society: the link between competitive advantage and corporate social responsibility*. Harvard Business Review.